

A KORMÁNYZATI HATALOM FOGALMA ÉS ALANYA*

1.A KORMÁNYZATI HATALOM FOGALMA; 2. A KORMÁNYZATI HATALOM ALANYA; 2.1 A pápa, 2.2 A püspök, 2.3 A segédpüspök, különleges jogokkal felruházott segédpüspök, koadjutor, 2.4 A megyéspüspökkel egyenlő elbírálás alá eső egyéb főpásztorok, 2.5 A plébános (parochus), 2.6 Plébániai kormányzó, 3. ÖSSZEGZÉS.

1. A KORMÁNYZATI HATALOM FOGALMA

A püspöknek hármas feladata a tanító, megszentelő és kormányzó hatalmának gyakorlása. A kormányzati hatalmának a fogalmát vizsgálom, mely törvényhozói, bírói és végrehajtói hatalom. Ezeket a területeket általában elkülönítjük egymástól, bár a gyakorlatban nem mindig szétválaszthatók. Az egyes területek átfedik egymást.

A kormányzati hatalom fogalmát az egyházi rend szentségének teljességét birtokló megyéspüspök személyében tekintem át, amit a törvényes püspökszentelésben nyer el.

A püspökszentelés szertartásának szentelési imádsága a kézföltételt követően így szól:

A mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, Istenünk, nagy irgalmú Atyánk és minden vigasztalás Istene. Te mennyei székhelyedről kegyes szemmel nézed alázatos népedet, és ismeretes előtted minden, mielőtt létrejött volna. Te törvényt alkottál Egyházadban jóságos igéd által, és kiválasztottad az igazak nemzettségét Ábrahámtól kezdve; majd előjárókat és papokat állítva, nem hagytad szentélyedet szolgálat nélkül, mert abban leled kedvedet a világ kezdete óta, hogy választottaid áldjanak téged.

Most tehát áraszd e kiválasztottadra azt az erőt, amely tőled származik: a vezetés Szentlélekét, akit megadtál Jézus Krisztusnak, szeretett Fiadnak, ő pedig odaajándékozta szent apostolainak, akik Egyházat szerveztek szerte a világon, hogy az legyen a te szentélyed, és nevedet szüntelenül dicsőítsük és áldjuk benne.

Te jól ismered a szíveket, Atyánk. E szolgádat te választottad ki a püspöki tisztségre: add meg neki, hogy pásztorként vezesse szent nyájadat, és feddhetetlen főpapként ténykedjen színed előtt éjjel-nappal szolgálva téged, hogy fölségedet lankadatlanul engesztelje bűneink miatt, és oltárodra adományokat hozzon szent Egyházad nevében. Add, hogy a Szentlélek ereje által a bűnök bocsánatára főpapi hatalma legyen, amint ezt meghagytad, hogy a tisztséget kiosszák szent akaratom szerint, és minden köteléket feloldjanak, amint erre apostolaidnak hatalmat adtál. Nagy szelídséggel és tiszta szívvel keresse kedvedet, és jó illatú áldozatot mutasson be néked, Fiad Jézus Krisztus által: mert szent Egyházadban őáltala tiéd a dicsőség, a hatalom és a tisztelet a Szentlélekkel együtt most és mindörökkön örökké. Ámen.¹

* A Magyar Kánonjogi Társaság Budapesten, 2019. május 14-én tartott ülésén elhangzott előadás bővített változata.
1 A püspök a pap és a szerpap szentelése, Budapest 1993. 19-22.

Az egyházkormányzati hatalom egyik területe a külső fórumon gyakorolt egyházi hatalom. Csak azok nyerhetik el, akik püspökké vagy pappá vannak szentelve és így sajátosan részesülnek Krisztus prófétai, papi és királyi feladatában. Ez nem jelenti automatikusan azt, hogy a püspök vagy a pap mindjárt a szentelésben megkapja ennek a hatalomnak gyakorlási jogát. Kánoni küldetéssel nyeri majd el a jogot a megbízatásának területe fölött. Az egyházkormányzati hatalom az Egyházban isteni rendeléssel van jelen. Azok képesek rá, akik a szent rendekben részesültek. A képesség függ a felszentelés fokozatától is. A világi hívek, akik Krisztus egyetemes papságában részesültek és nem a szolgálati papságban, az egyházkormányzati hatalomban gyakorlásában közreműködhetnek (vö. 129. k. 2. §.)²

Másik gyakorlási területe a kormányzati hatalomnak a belső fórum, mely az egyén belső életét, lelkiismeretét érinti. A két fórum kapcsolatban lehet egymással. A külső fórumon hozott közigazgatási intézkedés lelkiismeretben is kötelez. A belső fórumot szentséginek is nevezzük, ha az egyházi hatalom gyakorlására bűnbánat szentségében kerül sor. Szentségin kívülnek nevezzük, ha a hatalmat a bűnbánat szentségén kívül gyakorolják. (Pl. felmentések) A jogcselekmények hatása belső fórumon korlátozott. Csak akkor terjed ki oda, ha a lelkek üdvössége megkívánja. A belső fórumon hozott döntéseknek csak akkor van hatásuk és annyiban a külső fórumra, ha természetük-nél fogva ilyen vonatkozásúak. (Pl. cenzúra elengedése) csak a törvényben előírtak szerint.

2. A KORMÁNYZATI HATALOM ALANYA

2.1. A pápa

Az Egyházban minden hatalom Krisztustól származik. Péter apostol tőle kapta a megbízatást, mely megbízás minden Péter utódra is átszáll. Így a mindenkori pápa egyben az apostolutódok, a püspökök feje is. Feladatának végzésében segítik a püspökök.

A pápa hatalma elsősorban pásztori hatalom, tehát egyházkormányzati hatalom, melynek mindenki köteles engedelmessé válni.

Jézus Krisztus az örök pásztor egyházat épített, amikor úgy küldte apostolait, ahogyan őt küldte az Atya; azt akarta, hogy az apostolok utódai, azaz a püspökök egyházában pásztorok legyenek egészen a történelem befejezéséig. Szent Pétert a többi apostol elére helyezte, az ő személyében határozta meg a hit és a közösség egységének örök és látható létesítő elvét és alapját, hogy így maga a püspöki rend egy és osztatlan legyen. (LG 18.)³

Krisztusnak ebben az egyházában - Isten rendelése szerint - a lelkek gondozására a római pápát illeti a legfőbb, teljes, közvetlen és egyetemes hatalom: ő Péter utódja, aki-

2 Az Egyházi Törvénykönyv. A „Codex iuris canonici” hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal, szerk., ford. és a magy. Erdő Péter, Budapest 1984, 1985, 1986, 1997. 2015.

3 A II. vatikáni zsinat tanítása Budapest, 1975. 53.

re Krisztus az ő juhainak és bárányainak legeltetését bízta. Így övé az összes egyházak felett a rendes joghatóság főhatalma, mert ő kapta meg, mint az összes hívők pásztora, azt a küldetést, hogy biztosítsa az egyetemes egyház közös javát és az egyes egyházak javát. (CD 2.)⁴

A pápai hatalom a hivatallal jár, rendes hatalom. Legfőbb hatalom is, mert a földön nincsen előjárója. Senki nem egyenlő vele. Felette senki nem ítélezhet, ítéletei ellen nem lehet fellebbezni, vagy felfolyamodni határozatai ellen.

Hatalma teljes, kiterjed a törvényhozói, a bírói és végrehajtói hatalom területére is.

Hatalma közvetlen, ami azt jelenti, hogy minden alárendeltje fölött rendelkezhet, hatalmát közvetlenül is gyakorolhatja. Ez történhet törvényhozói úton, amikor törvényt hoz egy részegyház számára, bírói úton, amikor maga elé von ügyeket ítékezésre, de végrehajtói úton is, amikor felmentést ad bizonyos egyházi törvények alól.

A pápa hatalma egyetemes, ami azt jelenti, hogy a földön az egész egyházra kiterjed és szabadon gyakorolhatja hatalmát más püspök vagy püspökök hozzájárulása nélkül.

A pápa a hatalmát a törvényes megválasztás elfogadásával nyeri el.⁵ *A választás elfogadása után, amennyiben püspökről van szó, a megválasztott azonnal a Római Egyház püspöke, igazi pápa és a püspöki Kollégium feje; azaz valóságosan elnyeri az egyetemes Egyház fölötti teljes és legfelső hatalmat és gyakorolhatja azt. Ha pedig a megválasztott még nem volna püspök, azonnal szenteljék püspökké.⁶*

2.2. A püspök

Az egyházban az első időktől kezdve meglévő különböző szolgálatok közt – a hagyomány tanúsága szerint – kiemelkedő helyet foglal el azoknak a tisztsége, akik a püspöki rendre felszentelve az apostoli magvetés folytatói a kezdet óta folyó utódlás által. (LG 20)⁷

A püspökök tehát az apostolok utódai. Felszenteléssel nyerik el szolgálatukat. Tisztségüket a püspök testületének fejével, a pápával való hierarchikus közösségben gyakorolhatják.

Különbséget kell tenni a püspöki hármasság feladat (munus), valamint a püspöki hatalom (potestas) között. A püspök egyházkormányzati hatalmához szükséges az illetékes egyházi hatóság kánoni küldetés révén történő hivatal, vagy alárendeltek kijelölése.

A püspökséghez szükséges tulajdonságok:

Érvényesen megkeresztelt férfinak kell lennie.

Kiválóan erős hitűnek, jó erkölcsűnek, jámbornak, a lelkekért való buzgóság kell, hogy átjárja, bölcsesség, okosság, emberi erények a hivatalhoz szükséges adott-

4 uo.163.

5 v.ö. Erdő P., *Egyházjog* Budapest, 2014. 274-276.

6 II. János Pál *UNIVERSI DOMINICI GREGIS* apostoli konstitúciója az Apostoli Szék üresedéséről és a Római Pápa megválasztásáról, Budapest, 2005. 44.

7 A II. vatikáni zsinat tanítása Budapest, 1975. 54.

ságok, jó hírnév, 35. életév betöltése, az áldozópapságban betöltött 5 év. Teológiai, szentírástudományi, vagy kánonjogi doktorátus vagy licenciátus, vagy legalább valódi jártasság ezekben a tudományokban.

A megyéspüspöknek a kinevezési okirat kézhezvételétől számított három hónapon belül püspökké kell magát szenteltetnie. A szentelés előtt nem veheti át a hivatalát. A hivatal átvétele előtt le kell tennie a hitvallást és hűséget kell esküdnie a megadott forma szerint.

Hivatalba lépése: aki még nincsen püspökké szentelve négy hónapon belül kell a hivatalt birtokba vennie. Aki püspökké van szentelve, annak két hónapon belül. Akadály esetén ez az idő meghosszabbítható.

A kánoni birtokbavétel formája: a püspök az egyházmegyében személyesen vagy képviselője útján az irodaigazgató jelenlétében bemutatja a kinevezési okiratát a tanácsosok testületének. Erről az irodaigazgató jegyzőkönyvet vesz föl. A jog azt ajánlja, hogy mindez liturgikus keretek között történjen. A kánoni birtokbavételt követően a megyéspüspök joga és kötelessége az egyházmegyét a jog előírása szerint kormányozni törvényhozói, bírói és végrehajtói hatalommal.

Az egyházfegyelem betartásának ellenőrzése, a papság által történő igehirdetés végzésének a figyelemmel kísérése, a kultusz szabályos végzésének a szemmel tartása. Ellenőrzés a vagyionkezelés területén. Minden jogügyletben képviseli az egyházmegyét. Az apostoli tevékenységet össze kell hangolnia az egyházmegyében. Ezt az egyházmegyei zsinat összehívásával is megteheti. Helyben kell laknia.

A kormányzati hatalmáról a püspök öt évenként jelentést készít a Szentszéknek. Ebben az egyházmegye lelki és anyagi állapotáról a megadott protokoll alapján számol be. Ez a jelentés általában kapcsolódik az *ad limina* látogatáshoz, aminek időpontját a Szentszék határozza meg, ez azonban túl nyúlhat az öt éven is.

Kánoni látogatás

CIC 396. k. 1.§. *A megyéspüspök köteles az egyházmegyéjét évenként részben vagy egészben meglátogatni úgy, hogy legalább öt évenként az egész egyházmegyét személyesen, vagy ha törvényesen akadályoztatva van, a koadjutor, a segédpüspök, az általános helynök vagy a püspöki helynök vagy más pap útján végig látogassa.*⁸

II. János Pál pápa a püspökről szóló *Pastores Gregis* kezdetű szinódus utáni buzdításában a következőket írja a püspöki látogatás lényegéről: *Amikor a püspök meglátogat egy plébániát, az adminisztratív ügyek vizsgálatát bízta munkatársaira, ő maga pedig a személyes találkozásra helyezze a hangsúlyt, elsősorban a plébánossal és papokkal. Ez az az alkalom, amikor közvetlenül végezheti népe körében az Ige, a megszentelés, és a lelkipásztori kormányzás szolgálatát, közvetlen kapcsolatba kerül az emberek gondjaival és félelmeivel, vágyaival és örömeivel, és mindenkinben ébreszteni tudja a reményt.*

⁸ Az Egyházi Törvénykönyv. A „Codex iuris canonici” hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal, szerk., ford. és a magy. Erdő Péter, Budapest 1984, 1985, 1986, 1997. 2015. 252-253.

Ekkor találkozhat közelebből a szegényekkel, öregekkel és betegekkel is. A lelkipásztori látogatás így a népét békességben meglátogató Úr jelenlétének lesz jele.⁹

A CIC 396. kánonban említett öt év, mely az CIC (1917) újítása nyomán a CIC-be is bekerült, utal a püspököknek 5 évenkénti a Szentszék felé történő jelentéskötelezettségére is. A vizitációk anyaga adja a jelentés anyagát.

A látogatás pasztorális jelentőségét húzza alá a 396. kánon, melyben a püspök hármas feladatát (tanító, megszentelő, kormányzó) legjobban teljesíteni tudja. Tehát a látogatás a püspök lelkipásztori feladatának két alapvető szükségletét szolgálja: a) hogy közvetlenül és részletesen tájékozódjon az egyházmegye helyzetéről (személyekről és közösségekről, stb. egyaránt), a püspök hármas múnusára tekintettel (tanítás, megszentelés és kormányzás), olyan információkról, melyek hatékonyan segítik a püspököt annak meghatározásában, hogyan jelenjen meg és kezelje a különböző konkrét helyzeteket annak érdekében, hogy megfelelő kormányzati intézkedéseket tegyen; és b) hogy minden hívőt együttműködő cselekvésre ösztönözzön az Egyház küldetésében, kinek-kinek az ő saját helyzete és hivatala (ld. 208. k.) szerint, saját kötelezettségeik teljesítése és jogaik gyakorlása által egyre jobban megbecsülve.¹⁰

A püspök az egyházmegyéjéhez tartozó egyházközségeket vagy helyi közösségeket illető látogatási kötelezettségének teljesítésekor nem tűnhet fel úgy, mintha egy egyszerűen adminisztratív köteletséget teljesítene. Inkább látniuk kell a hívőknek, hogy ő a Szentírás hírvivője, nyájának tanítója, pásztora és főpapja.¹¹

Vagy egy másik megfogalmazás szerint: *Közvetlen információ szerzés a lelki és anyagi állapotról, valamint a szent és hithű tanításnak az állapotát megőrizendő. Védelmeszni a jó szokásokat és megjavítani a rosszakat. Előmozdítani a szeretet tevékenységeket, a könyörületeséget. A papság és a hívek fegyelmét megszilárdítani. Valamint elősegíteni azt az apostoli munkát és mindazon kezdeményezéseket, amelyek a vallás javát kiterjesztik.¹²*

A látogatásnak tehát át kell tekintenie a teljes plébániai életet, hiszen a plébánia az a legkisebb egység, melyben az egyes krisztushívők, klerikusok és laikusok egyaránt a püspökkel közösséget alkotva az egyházmegye élő köveiként építik föl az egyházmegyét. A püspöknek tehát mindenre kiterjedően kell ismernie a rábízottakat. Ezt csak úgy tudja megtenni, ha közéjük megy és találkozik velük.

Kuminetz Géza a következőket írja: *A személyes jelenlét révén a püspök olyan információk birtokába jut, amit egyébként aligha lehet megszerezni, illetve ő maga is elbeszélgetve a munkatársaival, máris animálja őket, máris abba a helyzetbe kerülhet,*

⁹ II. János Pál pápa *Pastores Gregis* kezdetű szinódus utáni buzdítása a püspökről, akik Jézus Krisztus evangéliumának szolgája, hogy a világ remélni tudjon, Budapest 2004. 91.

¹⁰ *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law* edited by Marzoa, Á., Miras, J., and Rodriguez-Ocana, R., Volume II/2. Wilson & Lafleur, Montreal, Canada, and Midwest Theological Forum, Chicago, Illinois 2004. 832.

¹¹ *New Commentary on The Code of Canon Law* commissioned by The Canon Law Society of America, edited by Beal, J. P., Coriden, J. A., Green T. J., Paulist Press, New York N.X./Mahwah, N.J. 532.

¹² *Commento Al Codice di Diritto Canonico*, Citta del Vaticano 241.

hogy megszerzi bizalmukat. A hatékony kormányzó, megszentelő és tanító tevékenység nélkülözhetetlen eszköze az ilyen módszeres látogatás.¹³

CIC 396. k. 2 §. A püspöknek joga van a látogatáshoz társul és segítőül azokat a klerikusokat kiválasztani, akiket akar; el van vetve minden ellentétes kiváltság és szokás.¹⁴

Jó, ha a püspök munkatársai a püspök keze alá dolgoznak. Előre felhívják a figyelmet arra, hogy milyen problémák vannak az adott plébánián. Szerencsés dolog, ha az esperes is jelen van a vizitáció alkalmával, hiszen ő jobban ismeri az adott plébánia körülményeit. A püspök tehát nem kíséretet, hanem társakat, segítőket válasz maga mellé.

A kísérek azok a klerikusok, akiknek a jelenléte hasznosnak látszik a látogatás liturgikus részének a lebonyolításához, míg a segítők azok a klerikusok, akik azért kísérik a püspököt, hogy magának a látogatásnak a lebonyolításában segítsék. A *convisitatorok* feladatait a következőképpen lehetne felosztani:

- a plébániai arhívum és anyakönyvek vizsgálata, valamint a plébániai közösség statisztikai adatai

- a plébánia pasztorális elkötelezettségének vizsgálata

- a plébánia és a megyéspüspök hatalma alá tartozó intézmények anyagi javainak kezelésének vizsgálata

- a megszentelt élet intézményeinek és apostoli élet társaságainak azon pasztorális elkötelezettségeinek vizsgálata, amelyek tárgyai a püspök látogatásának.¹⁵

A *convisitator* tehát olyan személy, aki közvetít a keresztény közösség és a püspök között.

A Milánói Egyházmegye látogatásakor a megadott kérdéssort alkalmazzák az adott közösségre:

A) Statisztikai helyzetfelmérés 1. Általánosságok 2. A plébániai közösség szolgálattevői 3. Közösségi szervezetek 4. Információs és bekapcsolódást segítő eszközök 5. Egyházi egyesületek 6. Monostorok, szerzetesintézmények vagy apostoli élet társaságai, vagy krisztushívők társulásai 7. Plébániai archívum és könyvtár 8. Szentségi élet 9. Nem katolikus hitvallású keresztények és nem keresztények 10. Különböző Intézmények a plébánia területén

B) Pasztorális helyzetfelmérés 11. Katekézis 12. Liturgia 13. Karitás 14. Családpasztoráció 15. Gyerek és ifjúsági pasztoráció 16. Iskolai pasztoráció 17. A missziók 18. A plébániai és a szerzetesek közötti kölcsönös kapcsolatok

C) Gazdasági-vagyoni helyzetfelmérés 19. Laikus munkatársak 20. Gazdasági vagyoni ügyintézés 21. Adóügyi ügyintézés 22. Támogatások a Polgármesteri Hivataltól

¹³ Kuminetz, G., *Megfontolások a püspök lelkipásztori látogatásáról*, in *Kánonjog* X. évf. Budapest 2008. 29-30.

¹⁴ CIC 396. k. 2.§. *Az Egyházi Törvénykönyv. A „Codex iuris canonici” hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal*, szerk., ford. és a magy. Erdő Péter, Budapest 1984, 1985, 1986, 1997, 2015. 252-253.

¹⁵ Micchiardi, G., *Il convisitatore nella visita pastorale*, in *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 6 (1993) 150-154.

vagy a Régiótól 23. A vagyoni helyzet naprakészsége 24. Ingatlanok 25. Temetőkápolna 26. Megtakarítások beruházások és az ingatlanok felújítása 27. Ingóságok 28. Végredelet

D) Szerzetes intézetek és az Apostoli élet társaságainak látogatása 29. Statisztikai helyzetfelmérés 30. A közösség apostoli tevékenysége 31. Kapcsolatok a közösség és az egyházmegye között a pasztorális tevékenységben 32. Kapcsolatok a közösség és a helynöki zóna között a pasztorális tevékenységben 33. Kapcsolatok a közösség és a plébánia között a pasztorális tevékenységben. A közösség kapcsolatai más szerzetes intézményekkel.¹⁶

CIC 397. k. 1. § A püspök rendes látogatása azokra a személyekre, katolikus intézményekre, szent dolgokra és helyekre terjed ki, melyek az egyházmegye területén vannak.¹⁷

A látogatás vonatkozik a papokra a lelkipásztorkodó szerzetesekre, a laikusokra, a hívők társulásai, (305. k.) a bármilyen szintű katolikus iskolák (806. k.) a kultikus használati tárgyak, az ereklyék, a szent képek, egyházi javak, a szent művészeti tárgyak és szent helyek a templomok, az oratóriumok és temetők vizsgálatára. (1205. k.)¹⁸

A püspöknek tehát, ha nem is személyesen, de segítőtársain keresztül meg kell látogatnia és vizsgálnia minden egyházi intézményt, helyet, ellenőriznie kell a kultikus tárgyakat is, a hívekkel való találkozást azonban nem kerülheti el.

CIC 397. k. 2.§. *A pápai jogú szerzetes intézmények tagjait és házait a püspök csak a jobban említett esetekben látogathatja.*¹⁹

A pápai jogú szerzetesi intézmények tagjai vizitációját illetően vö. 628. k. 2. és 3. §.; 637. k.; 678. k.; 681. k.; 683. k. 1. és 2. §. Ha egyházmegyei jogú szerzetesrendről van szó, a püspöki vizitáció alá vannak rendelve, ha pápai jogú szerzetesrend házaról van szó, a püspök a lelkipásztorkodás területét érintő kérdésekben, valamint a szerzetesek által fenntartott és működtetett nyilvános kápolnában vagy templomban köteles a látogatást elvégezni.²⁰

A pápai követség székhelye ki van véve a kánoni vizitáció alól (336. k.)²¹

A CIC 396-397. kánonok szabályozzák a megyéspüspöknek az egyházmegyében teendő látogatását. Korábban ezt inkább kánoni látogatás néven ismerték. *„A pásztori látogatás az egyik egyértelműen különleges módszer, mellyel a püspök a szinódusok között (egyházmegyei zsinat) személyesen találkozhat a klerikusokkal és az Isten népéhez tartozó más személyekkel, hogy megismerje és vezesse őket, hogy buzdítsa őket*

¹⁶ Uo.150-154.

¹⁷ A „*Codex iuris canonici*” hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal, szerk., ford. és a magy. Erdő Péter, Budapest 1984, 1985, 1986, 1997, 2015. 252-253.

¹⁸ *Commento Al Codice di Diritto Canonico*, Citta del Vaticano 241.

¹⁹ A „*Codex iuris canonici*” hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal, szerk., ford. és a magy. Erdő Péter, Budapest 1984, 1985, 1986, 1997. 2015. 252-253.

²⁰ Domingo, J. A., *Szerzetesjog*, Budapest 1999. 176-177.

²¹ *Commento Al Codice di Diritto Canonico*, Citta del Vaticano 241.

*a hitre és a keresztény élet gyakorlására, valamint hogy megvizsgálja és megbecsülje a pásztori szolgálatra rendelt rendszerek és eszközök aktuális eredményességét*²²

Ezt a kánoni látogatást úgy kell értelmezni, hogy a püspökön keresztül Krisztus látogatja meg az övéit: a pásztori látogatás egy apostoli tett, a kegyelem megnyilvánulása, mely arra a kivételes és csodálatos látogatásra reflektál bizonyos szempontból, mely szerint a „pásztorok fejedelme” (1 Pét 5,4), lelkünk püspöke (1 Pét 2,25), Jézus Krisztus meglátogatta és megváltotta övéit (Lk 1,68)²³

CIC 398. k. A püspök igyekezzék a lelkipásztori látogatást kellő gondossággal végezni, ügyeljen nehogy felesleges költségekkel bárki számára is nehézséget okozzon, vagy terhes legyen.²⁴

A püspök látogatása ne legyen anyagi teher a plébánia számára. Ez a kánon is visszautal az ősi kánonokra.²⁵

*Az okosság úgy kívánja, hogy a látogatás hasznos legyen, és ne merüljön ki egy külsőséges formalitásban, továbbá semminek sem szabad elkerülnie a püspök ellenőrzését. Azután, nem igazságos, hogy fölösleges kiadásokkal terheljék meg a plébániákat, különösen a szegényeket.*²⁶

Amennyiben a püspök a kánoni látogatást elmulasztja, a jog a metropolitára száll. (436. k. 1. § 2). Ám ilyenkor is szüksége van a Szentszék előzetes jóváhagyására.²⁷ A CIC kiadását követően 1985-ben megjelent Püspöki Szertartáskönyv, a *Caeremoniale Episcoporum*nak már a 3. kiadása is megjelent, melynek 1177-1184 pontjai tárgyalják a püspöki látogatással kapcsolatos szertartásokat. Ezek a pontok a VIII. fejezetben helyezkednek el, melynek címe: *A püspöki kormányzás ünnepi aktuusaival összekötött ünneplések*. Ezzel a törvényhozó kihangsúlyozza, hogy a lelkipásztori látogatás a püspöki kormányzás része. Kitér azonban nem csak magára a szertartás végzésére, hanem a körülményekre is. Felhívja a figyelmet arra, hogy a látogatás akkor történjen, amikor a nép jelentősebb részvétele várható, és szánjanak rá elegendő időt. Eligazít a püspök illő fogadásáról és ismerteti a végzendő szertartásokat. Fölhívja a püspök figyelmét arra, hogy *ő Isten titkainak sáfára*, kiszolgáltatta nem csak a bérmálás szentségét, hanem a többi szentséget is. Továbbá a betegek meglátogatására, valamint a halottakért végzett temetői imádságra is legyen gondja.²⁸

22 *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law* edited by Marzoa, Á., Miras, J., and Rodriguez-Ocana, R., Volume II/2. Wilson & Lafleur, Montreal, Canada, and Midwest Theological Forum, Chicago, Illinois 2004. 831.

23 Uo. 831.

24 *Az Egyházi Törvénykönyv. A „Codex iuris canonici” hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal*, szerk., ford. és a magy. Erdő Péter, Budapest 1984, 1985, 1986, 1997. 2015. 254-255.

25 vö. KOVÁCS J., *Visitatio Canonika a gyulai plébánián (1715-1993)*, Szeged 2011.

26 *Commento Al Codice di Diritto Canonico*, Citta del Vaticano 242.

27 Erdő Péter, *Egyházjog*, Budapest 2014. 334.

28 *Caeremoniale Episcoporum*, Editio Typica, Citta del Vaticano 1985.

A *Búcsúk kézikönyve* teljes búcsú elnyerését teszi lehetővé a lelkipásztori látogatás alkalmával.²⁹

A 2004. február 22-én, a Püspöki Kongregáció által kiadott *Apostolorum Succesores* kezdetű, a püspököknek szóló direktórium részletezi pontosan a *visitatio canonica* körülményeit.³⁰ A megyéspüspök kormányzói feladata a plébániákon az esperes segítségével a püspök pasztorális látogatásában valósul meg.

Tehát akkor is, ha bizonyos külsőségeiben valamilyen bürokratikus dolgot intéz, valójában az igazi tartalma összeköti a megváltás titkával, azaz annak titkával, amit Jézus tett az emberrel való találkozás és az ő megváltása érdekében. Jele és szentsége Krisztus látogatásának, amely bár hosszantartó és valós, mégsem látható és ezért szüksége van a külső

jelre, amely kinyilvánítja. De a látogatás ma sem kevésbé fontos, ha lelkipásztori aktualitásának szempontjából tekintjük azt. Ugyanis sajátos módon megvalósítja, a „menjetek és hirdessétek”-et egy újraevangelizálandó emberi és kulturális összefüggésben, amelyben sürgős a lelkipásztori tevékenységet úgy beállítani, mint „menni, hogy” inkább, mint „hívni, hogy”: a jó Pásztor elindulása, hogy keressen és vezessen, az a kép, amely végeredményben a látogatást „lelkipásztorivá” minősíti.³¹

A *visitatio canonica* a megyéspüspök kormányzói feladatának előfeltétele. Ahhoz, hogy kormányozni tudjon, előbb meg kell ismernie a rábízottakat. Betekint az egész plébánia életébe. Ez a látogatás elsősorban lelkipásztori, bár együtt jár adminisztratív vizsgálódásokkal is. Megfelelően elő kell készíteni a látogatást, majd a felismert hiányosságokat, problémákat a látogatást követően rendezni kell. A püspököknek és a plébánosoknak egyaránt a lelkek üdvösségét kell elősegíteni. A püspök felelőssége, hogy a plébánosok munkáján keresztül hogyan valósul meg egyházmegyéjében az evangélium hirdetése. A hívekkel való személyes találkozásban pedig – II. János Pál pápa szavaival – a püspök személyében Krisztus látogatja meg az ő népet.

2.3. A segédpüspök, különleges jogokkal felruházott segédpüspök, koadjutor

Hivatalba lépésük

A koadjutornak a kinevező okiratát be kell mutatnia a megyéspüspöknek és a tanácsosok testületének, az irodaigazgatónak erről jegyzőkönyvet kell készítenie. A segédpüspöknek nem kell bemutatnia a tanácsosok testületének a kinevezési okiratát, csak a megyéspüspöknek.

A koadjutor és a különleges jogokkal felhatalmazott segédpüspök a megyéspüspököt az egész egyházmegye kormányzásában segíti, ha szükséges, helyettesíti. Általános helynökük köteles kinevezni a püspök a koadjutort, vagy a különleges jogokkal

²⁹ *A búcsúk kézikönyve*, Budapest 2000. 97.

³⁰ http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20040222_apostolorum-successores_en.html

³¹ Miragoli, E., *La visita pastorale: „anima regiminis episcopalis”* in.: *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 6 (1993)

rendelkező segédpüspököt. A segédpüspököt nem köteles általános helynökké kinevezni, de püspöki helynökké igen, hacsak a kinevező okirat külön nem rendelkezik arról, hogy általános helynökké nevezze ki.³²

2.4. A megyéspüspökkel egyenlő elbírálás alá eső egyéb főpásztorok

Az apostoli kormányzó, területi apát: a CIC-ben általában megyéspüspökként szerepelnek ezek a személyek is.

Az egyházmegyei kormányzó

Hivatalba lépése: széküresedés esetén, ha a Szentszék nem nevez ki az egyházmegye élére apostoli kormányzót, a széküresedéstől számítva nyolc napon belül a tanácsosok testülete választja meg az egyházmegyei kormányzót. Amennyiben a tanácsosok testülete késlekedik, nyolc nap elteltével a metropolitára száll az egyházmegyei kormányzó kinevezésének joga. Ha a választást elfogadja, ő az egyházmegyei kormányzó mindaddig, míg az új megyéspüspök be nem mutatja a kinevezési okiratát és a hivaltal ezzel át nem veszi.³³

Alkalmasságának érvényességi feltétele: pap legyen, 35 éves, az adott püspöki székre még ne legyen megválasztva, vagy bemutatva.

Megengedettségehez szükséges, hogy a jelölt a katolikus tanítás szempontjából és okosság tekintetében kiváló legyen.

Jogai és kötelességei megegyeznek a megyéspüspökével, kivéve amik nem illetik meg. Széküresedés esetén semmiféle újítást nem vezethet be.

2.5. A plébános (parochus)

A plébánia közösségének a püspök által kinevezett saját lelkipásztora.³⁴ (vö. 519. k.) A plébánia javára a jogban előírtak szerint végzi a tanítói, megszentelői és kormányzói feladatát. Saját pásztora a plébánia közösségének, a püspök munkatársa.

Ebben a lelkipásztori szolgálatban a plébánosok segítőtársaikkal együtt úgy teljesíték tanító, megszentelő és kormányzó feladatukat, hogy mind a hívők, mind pedig a csoportok átérezzék: ők tagjai mind az egyházmegyének, mind az egyetemes egyháznak. ...

Törekedjenek a plébánosok, hogy megismerjék nyájukat; a lelkek jópásztori kormányzásának ez az első feladata. Mivel pedig az összes bárányok szolgálatára vannak, fordítsanak gondot a keresztény élet gyarapodására mind az egyes hívekben, mind a családokban, mind a főleg apostoli célkitűzésű egyesületekben, mind a plébániai közösség egészében (CD 30).³⁵

Alkalmassága: papnak kell lennie, az érvényességhez szükséges.

32 Erdő Péter, *Egyháztörvénykönyv*, Budapest 2014. 327.

33 Uo. 331.

34 A „*Codex iuris canonici*” hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal, szerk., ford. és a magy. Erdő Péter, Budapest 1984, 1985, 1986, 1997. 2015. 311-313.

35 A II. vatikáni zsinat tanítása Budapest, 1975. 173-174.

A tanban kifogástalannak, jó erkölcsűnek, a lelkek iránti buzgalommal elteltnek és a többi erényekkel is rendelkező ember legyen; legyenek meg benne azok a tulajdonságok is, melyeket az adott plébánia ellátásához az egyetemes, vagy részleges jog megkíván. Akár vizsga útján is meg lehet bizonyosodni alkalmasságáról.³⁶ (vö.: 521. k.) Meghatározatlan időre nevezzék ki.

A plébános a hivatalát a birtokbavétellel nyeri el. Ettől kezdve jogai és kötelezettségei keletkeznek. Ezek (528-529 k.) tanítói, megszentelői és kormányzói sajátos feladataival járnak.³⁷

Csak a kormányzói területre térek ki. A plébános feladata a plébánia képviselete minden jogügyletben (532. k.) A plébániai javak kezelése terén a jó gazda gondosságával viselje gondját az egyházi épületeknek. (531-532 k.) Helyben lakásra kötelezett, ami azt jelenti, hogy a templom mellett, vagy a templomhoz közeli plébánia épületében lakjon. Felelős a plébániai hivatal vezetéséért. A napra kész könyvelés biztosítása, az anyakönyvek pontos vezetése, leltár megújítása, a *Historia Domus* rendszeres írása, hívek pontos nyilvántartása, ha van egyházi temető, annak felügyelete.³⁸

2.6. Plébániai kormányzó, vagy annak kinevezéséig, ha van a káplán

Ha a plébánia megürül, vagy a plébánost fogság, száműzetés vagy elűzés, képtelenség, betegség vagy más ok megakadályozza a plébánia lelkipásztori feladatainak gyakorlásában, a megyéspüspök mielőbb jelöljön ki plébániai kormányzót, vagyis olyan papot, aki a plébánost az 540. k. szerint helyettesíti. (vö. 539. k.) A plébániai kormányzónak ugyanazok a jogai, mint a plébánosnak, hacsak a megyéspüspök másképpen nem rendelkezik. (vö. 540. k. 1. §.)³⁹

A plébániai kormányzó tehát ideiglenes jelleggel kormányozza a plébániát, plébánosi jogokkal és kötelezettségekkel. Könnyen elmozdítható. Kinevezése ideiglenes, amelynek időtartama egy év. Jelen püspöki gyakorlat nem ezt a képet mutatja. Van olyan egyházmegye, ahol a bírósági helynök hivatalát kánonjogi doktorátussal plébániai kormányzó látja el, valamint esperesi kinevezést is plébániai kormányzó kapott.

A plébániai hivatal megüresedése esetén, a plébánia vezetését, ha van, a káplán veszi át a plébániai kormányzó kinevezéséig.

3. ÖSSZEGZÉS

A kormányzati hatalom az egyházban isteni rendelés szerint az egyházi rend fokozatai szerint oszlik meg (az egyházban). Világi hívek közreműködhetnek gyakorlásában a jog meghatározása alapján. A gyakorlási területe általában külső fórum, de belső fórumon is gyakorolható a jog előírása szerint. Ennek a kormányzati

36 A „*Codex iuris canonici*” hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal, szerk., ford. és magy. Erdő Péter, Budapest 1984, 1985, 1986, 1997. 2015. 312-313.

37 Uo. 315-319.

38 Uo. 318-319

39 Uo. 322-323.

hatalomnak a gyakorlásáról Szent II. János Pál pápa ezt írja a *Pastores gregis* c. buzdításában. *Példát adtam nektek (Jn 13.15). Amikor a II. Vatikáni Zsinat Isten családja kormányzásának és Jézus Krisztus nyája szokásos és mindennapi vezetésének kötelességéről beszél, elmondja, hogy a püspököknek atyai és pásztori szolgálatukat úgy kell végezniük híveik körében, „mint aki szolgál”, mindig szem előtt tartva a Jó Pásztor példáját, aki nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem, hogy ő szolgáljon és életét adja a bárányokért.*⁴⁰

Dr. Kovács József
általános helynök
dékán, főiskolai tanár
Gál Ferenc Főiskola Teológiai Kar

⁴⁰ II. János Pál pápa *Pastores Gregis* kezdetű szinodus utáni buzdítása a püspökről, akik Jézus Krisztus evangéliumának szolgája, hogy a világ remélni tudjon, Budapest 2004. 82.